

PROLOG

Toto je kniha o zločinech, jež se staly sice už velmi dávno, ale z lidské paměti nikdy nevymizely. V dějinách lidstva vždy existovali jednotlivci i skupiny lidí, kteří překračovali úzus společenských zvyklostí, obyčejů a tradic. Tyto konvence byly nakonec kodifikovány do oficiálních postulátů chování a jednání zákonnými normami tak, aby nic nenarušovalo vžitý způsob života určitého elitního společenství a zároveň mu byla poskytnuta i potřebná míra ochrany. Provinilci, kteří překročili meze této oficiální zákonnosti, byli trestáni podle míry svých přestupků a ani tresty smrti nebývaly kdysi žádnou výjimkou.

Existovaly ale i jiné zákony. Nebyly nikde zapsány, a přece sehrávaly v dějinách roli mnohem větší než kodifikované právo. Mluvím o zákonech moci, bohatství a společenských styků, které se čas od času stávaly rovnocennou protiváhou k tomu, co bylo právem nazýváno. Právě bohatí a mocní lidé, ti, kteří měli zákony a právo ctít, respektovat i chránit, se sami někdy stávali zločinci, protože jim to umožňovalo jejich výsadní postavení ve společenské hierarchii. Tak tomu, bohužel, bývá i dnes.

Tyto oligarchie mocných a vlivných lidí mívaly na zákony a výkon práva dvojí metr a odtud byl už jen krůček ke korupci, oslabující vážnost i dodržování zákonů v celospolečenském měřítku. Bohatství, moc a z nich plynoucí politický a ekonomický vliv se dosud ve všech společenských systémech uplatňovaly jako

měřítko významu a důležitosti konkrétních osob. Hodnoty moci, peněz a majetku vůbec pak spoluvytvářely zvláštní souručenství vlivných elitních klanů, kde se nad porušováním zákonných norem a vztahů vždycky přimhuřovaly oči. Tyto navzájem propojené lobbistické skupiny mocných sice navenek vystupovaly jako tvůrci i obhájci zákonů a práva, ale zároveň měly většinou dostatek prostředků i možností, jak je obcházet, pokud byly v sázce skutečnosti označované za jakési „vyšší zájmy“.

Proto je tato kniha i knihou o moci a bezpráví. Protože bezpráví bylo se zločinem i mocí vždy spojené a vůbec nezáleželo na tom, v jaké době k němu docházelo. Mnohem smutnější však je, že se zločiny někdy páchaly i ve jménu práva!

Zločin však má svou individuální stránku, jednali se o zločinnost vyvěrající z lidské osobnosti samé – pro její krvelačné, mstivé touhy nebo pro její poživáčné, egoistické či jiné prospěchářské cíle. Zatímco masové zločiny válek lze lépe skrýt i lépe zdůvodňovat například populistickými ideologickými doktrínami či jinými veřejnými proklamacemi, individuální zločin vždy vyvstává v celé své zrudnosti, jakmile je odhalen a prokázán. Zvláště jde-li o zločin spojený s bezprecedentním, bestiálním násilím.

Rozbor motivů zločinů, o nichž bude v této knize také řeč, není vůbec jednoduchý. Vždyť jde o skutky, jež se odehrály před čtyřmi stoletími, a jejich hlavní aktérkou byla navíc žena, která do dějin vstoupila jako největší bestiální a zároveň masová vražedkyně

všech dob. Právě v její osobě se spojily aspekty masového zločinu s jeho individuální stránkou, charakteristickou navíc i tím, že šlo v tomto případě o ženu mocnou, bohatou a vlivnou.

Hraběnka Alžběta Nádasdyová, rozená Báthoryová, bývá často srovnávána se svým mužským protějškem, proslulým valašským knížetem Vladem III. Tepesem, který žil o století dříve než Alžběta a z něhož britský spisovatel Bram Stoker v 19. století učinil legendárního upíra Draculu. Podobná srovnání jsou ale nesprávná i neobjektivní, protože okolnosti a motivy zločinných praktik knížete Draculy a hraběnky Báthoryové byly hodně odlišné. V kapitole *Anatomie zločinů* to bude ještě podrobněji rozvedeno.

Faktem je, že k popularizaci Alžběty Báthoryové u nás přispěl především román slovenského spisovatele Joži Nižnánského *Čachtická paní*, který se ale historické pravdy držel pouze částečně a vůbec nevystihoval celý rozsah násilné kriminality, jíž se hraběnka Báthoryová dopouštěla. Tento román je ve skutečnosti jen beletristickou selankou v porovnání s některými historickými fakty, vykreslujícími tuto uherskou šlechtičnu v mnohem děsivějším světle. Přitom se zdaleka nejednalo o nějakou démonickou bytost nebo o údajně úchylnou a omezenou ženu, která by dnes pravděpodobně skončila doživotně v psychiatrické léčebně.

Podle názoru většiny psychologů prý ale není pochyb o tom, že čachtická hraběnka byla zároveň psychicky těžce narušenou osobností. Je však dosud otevřenou otázkou, do jaké míry je toto tvrzení pravdivé, i když se v něm shodují prakticky všichni autoři, kteří kdy o čachtické paní psali.

Kriminologové zase říkají, že všichni masoví bestiální vrazi jsou duševně úchylné osoby. Vystopovat ale v takových případech původ jejich osobnostních abnormalit, způsob myšlení i jednání bývá dost obtížné i pro renomované psychiatry.

Také z tohoto důvodu čekají masoví vrazi, odsouzení k trestům smrti, často delší čas na popravu, protože se stávají předmětem psychologického studia, které ne vždy bývá lidmi doceňováno. Totéž platí i o těch, kteří byli odsouzeni pouze na doživotí. Poznatky o nich jsou velmi cenné i důležité pro objasňování dalších zločinů tohoto druhu, přispívají k přesnějšímu vykreslení osobnostních charakteristik tohoto typu zločinců a někdy mohou kriminalistům přinést i důležitá vodítka při vyšetřování jiných obdobných případů.

Jedním z takových poznatků například je, že masoví bestiální vrazi často trpěli v dětství těžkými duševními traumaty z fyzického a duševního násilí, kterému byli vystaveni. Jejich pozdější zločinné počínání se pro ně začalo stávat jakousi psychickou kompenzací za utrpěná příkoří v deformované podobě odvety za násilnosti, jejichž původ sahal většinou hluboko do jejich minulosti a oni se proti nim nemohli účinně bránit.

Přitom mohou být tyto lidé pro své okolí zcela nenápadní, mnohdy jsou dokonce velmi dobře situovaní, inteligentní a žijí naprosto normálně jako každý jiný. Mají i rodiny a jejich okolí je může považovat za velmi příjemné či zábavné. Jejich těžké duševní poruchy bývají dobře skryté a projevují se pouze tehdy, dojde-li k potřebnému impulzu k jejich aktivaci. I potom se ale dokážou tyto psychopati ovládat a ke kompenzaci své-

ho napětí přistupují s rozmyslem a s precizní organizací svých zločinů do všech detailů. Bývají to dokonce lidé s vysokou inteligencí, i když to není pravidlem. Masoví vrazi se dopouštějí i sériových vražd a vystopovat jejich motivy bývá velmi těžké.

Ještě obtížnější je vyvozovat nějaké objektivní závěry v případech, kdy jeho hlavní aktéři už nejsou mezi námi, neexistuje žádná možnost s nimi komunikovat. Tak je to i s naší knihou – od chvíle, kdy se zločiny, o nichž pojednává, udály, uplynula celá staletí. Přesto i v kauze Alžběty Báthoryové jsou k dispozici určitá fakta a důležité indicie, které umožní se pravdě alespoň přiblížit.

Vše, co bylo o čachtické hraběnce zatím napsáno, směřovalo vždy především k její obžalobě. Tak se Alžběta Báthoryová proměnila takřka v nelidskou bytost, v jakéhosi krvelačného fantoma, který byl jaksi automaticky považován za knížete Draculu v sukních. „Žena vampýr“, „hraběnka Dracula“, „krvavá Báthoryčka“ a mnohá další podobná označení, jichž se čachtické paní dostalo, jsou jen výrazem obvinění, odhalujícím ale pouze část pravdy. Totiž to, že tato vysoce postavená uherská aristokratka byla masovou a bestiální vražedkyní. Otázka, proč se tak stalo, zůstávala většinou skrytá v pozadí. Hledání odpovědi na ni by totiž možná vedlo k odhalení jiné části pravdy o této ženě, která patřila ve své době k výkvětu uherského panstva.

Toto poznání mne nakonec přivedlo k tomu, že jsem se odhodlal věnovat pozornost i takovým aspektům, jakými byly motivy jednání Alžběty Báthoryové, jež vůbec nemusely spočívat výhradně v její tradiční

osobnostní charakteristice sadistické bestie. Poznání těchto možná neprávem opomíjených skutečností mne nakonec naplnilo přesvědčením, že čachtická paní nebyla šílená, jak si to dnes hodně lidí myslí. Naopak! Ať už o její příčetnosti budeme jakkoli pochybovat, Alžběta Báthoryová byla za své činy plně odpovědná, a měla navíc ke svému vražednému dílu řadu pomocníků, bez jejichž vlivu by možná její zločinnost nenabyla nikdy tak oblundných rozměrů. Pokud jsou ovšem známé interpretace o rozsahu jejího zločinného konání pravdivé...

Musíme se totiž zákonitě ptát i na to, proč se proti jejímu bestiálnímu řádění, o němž se už leccos vědělo, nepodniklo něco včas. Jaká to byla vůbec doba, v níž se bohatí a mocní jedinci mohli stát doslova pány nad životem a smrtí jiných lidí? Jak mohla Alžběta Báthoryová bez jakýchkoli zábran a strachu z možného trestu mučit a vraždit nevinné lidi, v daném případě výhradně mladé dívky? Kam se vytratily zákony a právo? Nebo to byly zákony, jež posvěcovaly bezpráví?

Ve světle těchto otázek už sotva vystačíme s tvrzením, že Alžběta Báthoryová byla šílená nebo že byla sadistická bisexuálka. Takové konstatování je velmi zjednodušující, nevystihuje celou pravdu, a není dokonce vyloučeno ani to, že hraběnčina údajná nepřičetnost je pouhou smyšlenkou.

Jistě. Je nám dnes určitě proti mysli fakt, že čachtická paní mohla své zločiny beztrestně páchat celé desítky let. Považujeme to za cosi nenormálního. Ale pohlédneme-li o pouhých šedesát let zpátky, spatříme stejný obraz masové zločinnosti, trvající v naší moder-

ní době dlouhých dvanáct roků! Bezuzdný teror nacismu – o něm totiž hovořím – se tehdy odehrával před zraky celé Evropy a vyústil až v masové vyhlazování celých národů a tzv. méněcenných ras.

Podobný příměr je možná dost nadsazený, ale na rozdíl od zločinů, které měla páchat čachtická hraběnka, byly právě hrůzy nacistického holocaustu o to děsivější, že se na nich podílela značná část jednoho velikého evropského národa. Když už ničím jiným, tak mlčením a přihlížením.

Válka a vojenská vítězství nacistů z tohoto nelidského experimentu učinily nakonec experiment téměř celoevropský, a to se všemi hrůznými následky zneužití moci a technologií moderní civilizace. Společnosti, s níž se ta, ve které žila Alžběta Báthoryová, může sotva porovnávat.

Chci tím pouze naznačit, že barbarství, jehož se čachtická paní tolik dlouhých let dopouštěla, je ve srovnání s krutostmi našeho moderního věku vlastně úplně nicotné. Ale právě to, že se ho dopustil jedinec ocejchovaný jako lidská bestie, nás tolik irituje, zatímco barbarství tisíců stejných, často anonymních zrůd je odváto do propadliště dějin s pokřikem o zapomnění, odpuštění a vyrovnání se s minulostí. Je to do určité míry paradox, ale i k tomu v dějinách někdy dochází, jako bychom na podstatu masové zločinnosti – což si jen neradi připouštíme – měli z hlediska lidské paměti různá měřítka.

Osud Alžběty Báthoryové byl neoddelitelně spjatý s dobou, v níž žila. Oproti jiným lidem však měla jednu obrovskou výhodu. Tentýž osud jí daroval do vínku titul, výsadní postavení i rozsáhlý majetek, jímž se

řadila k nejbohatší uherské aristokracii. A právě to jí umožňovalo, aby se nakonec stala tím, kým se stala.

V literatuře o Alžbětě Báthoryové však cosi chybí. Jde o kontexty oněch temných a někdy již sotva postřehnutelných proudů, které její osobnost formovaly. Vytrácí se i plastičnost obrazu, jenž by dokresloval zločiny této ženy, protože žádný historický jev není nikdy černobílý, ale střídají se v něm nejrůznější odstíny oné složité a pestrobarevné mozaiky, které říkáme život. Přesto mám pocit, že právě čachtická paní byla vždy líčena černobíle.

Většinou ji každý považoval za ubohou lidskou zrůdu. Ale zkušenost mne již mnohokrát přesvědčila o tom, že řeč legend a pověstí bývá často v rozporu se skutečností. Nebylo tomu tak nakonec i v tomto případě?

Při studiu pramenů a literatury ke kauze Alžběty Báthoryové jsem totiž narazil na podivné nejasnosti i dosud nedořešené otazníky, a dospěl jsem proto k závěru, že na celém případě mocné uherské šlechtičny není cosi v pořádku. Čtenář docela určitě s překvapením zjistí, že mnohé, co se k případu čachtické paní dodnes váže a co se o něm traduje, bylo nebo mohlo být ve skutečnosti poněkud jinak.

Indicie, které jsem zjistil (podobně jako jiní autoři), jsem se proto pokusil dát do určitého, možná i nekonvenčního kontextu v porovnání s těmi, kdo o čachtické hraběnce u nás zatím psali. Jsem například pevně přesvědčen, že její zatčení i bleskový soudní proces s jejími nejbližšími pomocníky a služebníky byl předem připravený a dobře prokalkulovaný akt podivně aplikované spravedlnosti, kde v popředí nestály ani tak její zločiny jako především její majetek.

Všichni korunní svědkové této děsivé aféry byli totiž po předchozím výsledku popraveni až podezřele rychle, ačkoli by právě jejich svědectví při procesu s Alžbětou Báthoryovou měla význam zcela klíčový. Včetně možností konfrontace jejich výpovědí s výpověďmi obviněné hraběnky, která ale nikdy na nic nebyla tázána, protože nebyla nakonec vůbec postavena před žádný soudní tribunál. Čemu tedy mělo posloužit bleskové odstranění korunních svědků? Šlo jen o náhodu, nebo o úmysl?

Případ čachtické paní přináší i mnohé další nevyjasněné otazníky. Jak už bylo řečeno, soudní přelíčení s její osobou se nikdy nekonalo, a nebyla jí tudíž dána ani žádná možnost obhajoby. Nás to dnes může naplňovat údivem, ale existovala zřejmě celá řada překvapivých důvodů, proč nakonec Alžběta Báthoryová unikla spravedlivému soudu, byť nikoli průchodu spravedlnosti.

Někteří dějepisci v této souvislosti zdůrazňují, že v tehdejšímu uherskému právu neexistoval dostatečný precedens k tomu, aby mohla být čachtická paní označena za zločince. Uherští magnáti měli nad svými poddanými absolutní nadvládu a mohli skutečně rozhodovat o jejich životě a smrti.

Podobný argument však nemůže obstát, protože Alžběta Báthoryová byla obviněna i z vražd příslušnic šlechty, byť se jednalo výhradně o ženy a dívky, které patřily do okruhu jejich služebných.

V takovém případě už byl výklad tehdejšího práva jiný. Tady se už o zločiny totiž jednalo! Musely proto být ještě i jiné důvody, jež zamezily soudnímu přelí-

čení s čachtickou hraběnkou, obviněnou z bestiálních vražd. A tak jsem věnoval pozornost i objasnění této dosud nepřiliš zdůrazňované skutečnosti, která však má své logické věcné pozadí.

Podobných tajemství, obestírajících osobu Alžběty Báthoryové, je mnoho. Snad právě proto je téma čachtické vražedkyně z pohledu záhadologie tak fascinující. Pro mne tím spíš, že kraj kolem Čachtic dobře znám. A i když z tamního hradu i zámku, kde Alžběta Báthoryová mučila a vraždila některé své nevinné oběti, zbyly už jen ruiny, přesto se uprostřed skrovných zbytků starobylých zdí necítíte dobře. Jako by na vás prokletí zlého místa sahalo i dnes.

Snad je to jen tísnivý pocit pramenící v nitru vaší duše proto, že se ocítáte v ohnisku mučivé trýzně obětí, jež dosáhly prahu smrti přičiněním katanského řádění lidských bestií. Ale dost možná, že energetické otisky umírajících se do těchto zdí vtiskly s intenzitou, která na člověka doléhá i po staletích.

Ta místa nesou dál nesmazatelnou pečeť nevinně prolité lidské krve. Legenda o krvavé čachtické bestii je stále živá. Legenda... Tak mne napadlo, co je na ní vůbec pravdy? Předčila skutečnost, nebo je tomu obráceně?

Věřím, že odpověď na tuto otázku čtenář nakonec nalezne, ačkoli cesta k ní nebude vůbec jednoduchá. Mnozí autoři, kteří se kauze čachtické hraběnky již věnovali, se nedokázali oprostít od tlaku historického tradicionalismu, jenž tento případ vždycky doprovázel.

Tak se například v knize Tomáše Bednaříka *Krvavá hraběnka* dočteme o tom, že byla doživotně zazdě-

na v jedné z komnat čachtického hradu. Autor, veden snahou po zdůraznění viny a trestu, zde podlehl legendě. V takovém prostředí by totiž Alžběta Báthoryová mohla sotva přežít ještě téměř další čtyři roky. Skutečnost musela být v tomto případě zkrátka jiná...

Stejně tak lze oponovat tvrzení, že hraběnka byla k vraždění vedena výhradně svou sexuální úchylností, spojenou s provozováním satanistických rituálů, jak to kupříkladu naznačoval J. J. Duffack ve své knize *Bosorka Alžběta Nádasdyová, rozená Báthoryová, alias čachtická paní*. I zde je to jen dohad, ačkoli ani tyto motivy nelze samozřejmě vyloučit. Avšak docela jistě nebyly jediné a je otázkou, zda neexistovaly další, které byly mnohem důležitější. Duffack se dopustil fatálního omylu i tím, že čachtickou hraběnku označil za katoličku, z čehož vyplynuly i některé jeho další hypotézy, vztahující se k motivům jednání jejích nepřátel a politických konkurentů.

Naprosto neslučitelný s historickou realitou je i názor, že Alžběta byla primitiv. Takový pohled je zcela zavádějící. Čachtická paní byla na svou dobu vzdělaná, inteligentní žena, a její údajný primitivismus musel tedy mít úplně jiné příčiny i rozměry.

Čtenář je ovšem na omylu, pokud by si myslel, že mi snad jde o nějakou monstrózní rehabilitaci Alžběty Báthoryové. Zločinnou povahu jejího konání nelze oddiskutovat. Nicméně bezpráví, jehož se dopouštěla, patřilo mezi určitý společenský normativ, jenž byl v tehdejších Uhrách běžný. Krutá doba plodila kruté lidi, a krutost měla navíc oporu i v zákonech. Mezi zvlášť panstva a životy jeho služebníků a poddaných

zela hluboká propast, kterou tehdy platné právo nedokázalo překlenout.

Vžít se do tradic, způsobu myšlení a jednání lidí žijících v Uhersku sužovaném na přelomu 16. a 17. století permanentními válkami s osmanskými Turky je vůbec to nejtěžší, s čím se musí autor píšící o tak problematickém tématu vyrovnat. Ne vždy se to podaří a ne vždy je objektivita zaručena.

Nakonec záleží na úhlu pohledu, jaký si ten či onen autor zvolí. Ten můj byl zaměřen především na sporná místa kauzy čachtické paní i na nevyjasněné otazníky, jež jsou s její osobou spojené. Pokusil jsem se přiblížit čtenáři dobu, na jejímž pozadí se osud čachtické hraběnky odvíjel a završil. Byl jsem veden snahou o lepší a hlavně pravdivější pochopení toho, co se před čtyřmi stoletími odehrálo v zemi, kde ležela pomyslná a zároveň neustále pohyblivá hranice evropského křesťanstva ohrožovaného nájezdy osmanských Turků.

Zda se mi tento hlavní cíl nakonec podařilo splnit, ponechávám už výhradně na posouzení svých čtenářů s upozorněním, aby pohlíželi na výsledek mojí práce jen jako na poněkud kontroverzní historickou a záhadologickou sondu do časů nám všem již hodně vzdálených.

Přesto nelze vyloučit ještě jeden motiv, jenž vedl k tak tristnímu konci čachtické hraběnky. Leccos totiž nasvědčuje tomu, že se stala obětí rozsáhlého šlechtického spiknutí a že její skutečné a možná i domnělé zločiny byly vítanou záminkou k rozpoutání masové hysterie, která se jí stala osudnou...